

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 3 Aralık 2014

Spekülatif Büyüme, Yeniden

Petrol fiyatları Eylül ayından bu yana yüzde 20 ucuzladı . Geçtiğimiz hafta OPEC’in, İran ve Rusya ekonomilerini sıkıştırmaya yönelik küresel strateji oyunları altında, günlük üretim kotalarını düşürmeyeceğini açıklamasıyla da 67 dolar düzeyine değin geriledi. Bu haberler tüm küresel finans piyasalarında coşkuyla karşılandı; borsa endeksleri haftayı rekorlarla kapadı. Bu olumlu konjonktürden İstanbul Borsası da yararlandı.

Dahası, Türkiye’nin 2014 Ocak – Eylül dönemi cari işlemler açığının 30.1 milyar dolara gerilemiş olması (2013’ün eş döneminde 40.2 milyar dolar) bu coşkuyu pekiştirmekteydi. Zira, bu haberler Türkiye’nin *petrol hariç* cari işlemler açığının artık kapanacağını muştulamaktaydı. Dolayısıyla Türkiye için *finansal risk artık geride kalmıştı*. “Riskli ülke” görünümünden kurtulan Türkiye, yeniden uluslararası sermayeyi çekebilecek ve hızlı büyüme konjonktürünü (en azından seçim dönemi boyunca) yakalayabilecekti.

Bu gözlemlerin sonucu şudur: Türkiye yeniden *spekülatif-büyüme* sürecine girmeye hazırlanmaktadır.

Bu beklentiler bir yandan da “*yapısal reform*” söylemleriyle cilalanmaktadır. Bu görüşe göre, Türkiye 2008’e kadar önemli reformları tamamlamış ve bu sayede hızla büyüebilmiştir. Ancak bu tarihten sonra reform çabaları terk edilmiş ve Türkiye, “orta gelir tuzağı” diye anılan bir tür *zenginler kulübü* hastalığına tutulmuştur. Eğer yeniden bir reform hamlesine girilirse, Türkiye hızla 2023 hedeflerine (“temennilerine”) ulaşabilecektir.

Bu beklentilerin geçersizliğini daha önce 22 Ekim tarihli yazımızda da tartışmıştık (*Türkiye Orta Gelir Tuzağı’nın Neresinde?*). Konuyu bir kez daha ele alırsak, öncelikle vurgulayalım ki, Türkiye’nin hızlı üretkenlik artışı yaşadığı 1983-87 ve 2001-2007 dönemleri gerçekten de önemli yapısal dönüşümlerin devreye sokulduğu yıllardır. 1980’ler dış ticaretin serbestleştirildiği ve ihracat teşviklerinin özendirilmesi altında ihracata yöneltildiği bir dönemdi. 2001 krizi sonrasında ise kapsamlı bankacılık reformları uygulamaya konmuş, döviz kuru rejimi esnekleştirilmiş ve Merkez Bankası da bağımsız bir kurum kazanarak enflasyon hedeflemesi politikalarının uygulanmasına yönelmiş idi.

Ancak bir başka gözlemlerde bulunalım: anımsanacak olursa gerek 1980’ler, gerekse 2001-sonrası reform uygulamalarının ardında çok çok önemli bir unsur vardır: *dövizin görece bolluğu ve ucuzluğu*. Türkiye, 1980 sonrasında dış ticaretini serbestleştirirken, “yapısal uyum kredisi” altında IMF ve Dünya Bankası kaynaklarından çok yoğun bir dış destek elde etmiş ve ihracata yönelik teşviklerini bu destekler aracılığıyla finanse edebilmişti. Bu dönemde ihracat teşvik desteğinin maliyeti tüm kurumlar vergisi gelirlerini aşar bir boyuttaydı ve

finansmanının dış destek olmadan sürdürülmesi mümkün değildi. Nitekim Türkiye 1980-83 arasında Dünya Bankası tarafından tüm kalkınmakta olan ülkelere sağlanan dış kredi kaynağının neredeyse yüzde 80'ini tek başına kullanmış ve dövizin bolluğunun sağladığı olanaklar sayesinde 1983 sonrasında bir ivmelenme yakalayabilmişti.

Benzer bir şekilde Türkiye 2001 sonrasında küresel ekonomideki olağandışı döviz bolluğundan yararlanmıştı. Özellikle ABD'nin dış ticaret açığını finanse etmek için kullandığı ve çoğunlukla "eşik altı" (sub-prime) nitelikte olduğu saptanan mali fonlar sayesinde tüm dünya piyasaları ucuz likiditeye boğulmuştu. Türkiye de bu dönemde dış borçlarını 2002 sonunda 129 milyar dolardan, **2008 başında 320 milyar dolara** değin yükselterek büyümesini ve dış ticaret açıklarını finanse edebilmişti. (**2014'ün en son verisi 401.7 milyar dolar**). Söz konusu dönemde doların reel fiyatı neredeyse yarı yarıya gerilemiş ve ithalat faturası ucuzlamıştı. Dolayısıyla, 2001 sonrasında , aynı 1980'lerde olduğu gibi, uygulanan reformlar olağanüstü boyutlardaki dış destek sayesinde olumlu sonuçlar yaratmıştı.

Özet olarak, Türkiye, 2008 sonrasında reform programından vazgeçtiği için değil, küresel finansal kriz altında dış sermaye girişlerinin yavaşlaması nedeniyle durgunluğa itilmiştir. Her defasında rantlara ve borçlanmaya dayalı ucuz döviz kaynaklarına dayandırılan genişleme konjonktürü, söz konusu rant kaynaklarının kurumasıyla birlikte yeniden durgunluğa itilmiştir. Ulusal tasarruflara ve araştırma-geliştirme (Ar-Ge) kazanımlarına dayalı bir teknoloji hamlesiyle birleştirilemeyen bu tür sıçramalar her defasında saman alevi gibi ivmelenip sönmeye mahkum olmuştur.

Bu satırlarda sıkça dile getirdiğimiz bir tespiti bir kere daha vurgulayalım: spekülasyon finans göstergeleriyle reel ekonominin gerçekleri birbirine karıştırılmamalıdır. Türkiye'nin *makro ekonomi* düzeyinde döviz ve finans piyasalarındaki dengesizlikleri gidermeden, petrol piyasasındaki anarşik ve oynak fiyat hareketlerinin tetiklediği finansal spekülasyon hamleleriyle ya da salt mikro düzeyde reform uyarlamalarıyla kalkınma sorununu çözebilmesine olanak yoktur.